

Open your mind. LUT.
Lappeenranta University of Technology

LUT School of Business

Kandidaatintutkielma

Talousjohtaminen

**Saharan eteläpuolisen Afrikan suoriutuminen globaalin talouskriisin aikana,
Sub-Saharan Africa's performance during a global financial crisis**

13.3.2013

Tekijä: Antti Kuningas 0359741

Ohjaaja: Anni Tuppuru

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	2
1.1 Tutkimusongelmat	3
1.2 Rakenne.....	4
2 PERUSTEORIAA KANSAINVÄLISESTÄ KAUPASTA.....	4
2.1 Suhteellisen edun mallin antama lähtökohta.....	5
2.2 Ristikkäiskaupan teorian näkökulma	7
2.3 Työvoiman ja rahoituksen kauppa yli rajojen.....	8
2.4 Polkumyynti eli dumppaaminen	10
2.5 Taloustieteellinen trilemma.....	11
2.5 Haitallinen valikoituminen ja moraalikato.....	12
3 SAHARAN ETELÄPUOLISEN AFRIKAN TALOUDELLISIA OMINAISUUKSIA	13
3.1 Afrikan kehitysmaat ja maailmantalous.....	14
3.2 Korruptio.....	14
3.3 Mahdollisista teistä pois köyhyydestä.....	15
3.3.1 Yhteisvaluutan hyötyjä	16
4 KRIISIEN TYYPILLISESTÄ ETENEMISESTÄ.....	17
4.1 Kehitysmaiden kriisit	17
4.1.1 Rahoitussektorista	18
4.2 Kehittyneiden maiden kriisit.....	19
4.2.1 Velkadeflaatio	21
4.2.2 Yhdysvaltojen finanssikriisi.....	22
4.2.3 Euro-kriisi	24
6 CASE-ESIMERKKEJÄ AFRIKASTA	25
6.1 Kenia.....	27
6.2 Ghana.....	28
6.3 Nigeria.....	29
7 EMPIRIA	29
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
LÄHDELUETTELO.....	33

1 JOHDANTO

Selvitän työssäni talouskriisien vaikutuksia Saharan eteläpuolisen Afrikan (SSA) kehitysmaihin. Pyrin selostamaan opinnäytetyössäni olennaisimmat haitat niiden talouksiin, mutta suurelta osalta etsin myös mielenkiinnolla mahdollisia hyötyjä, mitä niin sanottu tilanteiden tasoittuminen voisi tuoda tullessaan. Pienet taloudet ovat aina hyvin riippuvaisia kansainvälisestä kaupasta, mutta mitä tapahtuu, kun heikosti suoriutuva osapuoli onkin rikas, ja köyhää tarvitaan apuun? Tästä kandidaatintutkielmasta voi saada strategista suuntaa kehitysmaiden nostamiseksi länsimaita lähemmäs.

Koska länsimaiset pankit kokevat pienempien tuottojen aikakauden, eivät ne voi lainata rahaa yhtä paljon ja yhtä matalalla korolla kuin ennen. Pankkien rahantarjonta nimittäin laskee, mikä johtaa tarjontakäyrän siirtymiseen vasemmalle (Kuva 1). Täten markkinatasapaino löytyy vähemmällä vaihdetulla euro-määrällä, ja korkeammalla korolla. Tämä voi tarkoittaa, että lainanottajat kysyvät tarjouksia esimerkiksi juuri afrikkalaisilta pankeilta.

Kuva 1. Rahoitusmarkkinoiden kysyntä-, ja siirtyvä tarjontakäyrä

Toisaalta Afrikasta puuttuu juuri instituutiot kriisien hoitamiseen. Nimittäin kun länsimaissa on osaavat kansantalouden hoitajat ja esimerkiksi työttömyysturva, pettävät afrikkalaisten infrastruktuurit usein näiltä kohdin. Talouskriisit tuovat suuria heittelyitä Afrikassa valmistettujen tuotteiden kysyntään, eivätkä afrikkalaiset valtiot varaudu mahdollisiin rakennemuutoksiin. Sachs'n (2013) mukaan instituutioiden puute estää yksityisomistusta ja

yrittäjyyttä, ja on tekijä, joka pitää Afrikkaa köyhänä. Hänen mukaansa muuten vain eliitti pääsee käsiksi taloudelliseen hyvinvointiin.

Kumssa & Mbeche (2004) yhtyvät edelliseen. He eivät pidä bruttosäästämistä tai teknologian tasoakaan yhtä tärkeinä kuin mahdollisuutta tehdä tehokasta kauppaa omistusoikeuksien ja yrittäjänvapauden kanssa.

1.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen pääongelma keskittyy Saharan eteläpuolisten kehitysmaiden suoriutumiseen länsimaisen tai 'globaalin' taluskriisin aikana, ja hyötyvätkö ne rikkaiden kriiseistä millään lailla. Tilanteessa voi olla yksittäisiä hyötyjä näille Afrikan maille, kuten pankkisektorille aukeavat uudet tilaisuudet. Suurin huomio keskittyy siis rahoitussektoriin, mutta myös bruttokansantuotteen arvoja tarkastellaan. BKT-luku on yleisimmin käytetty kansantaloudellista suoriutumista kuvaava mittari, mutta se ei välttämättä liiku samaan suuntaan pankkien suoriutumisen kanssa. Tulokset ovat suurelta osin kvalitatiivisia ja asiantuntijoiden luettelemia syitä ja seurauksia, sillä kovin laajaa empiriaa ei vielä ole saatavilla. Aihetta ei siis ole vielä tutkittu suuresti. Käytän lopuksi kuitenkin myös Maailman pankin tiedostokannan kvantitatiivista aineistoa. Siinä silmäilen lyhyesti bruttokansantuotelukuja Saharan eteläpuolisesta Afrikasta sekä Yhdysvalloista. Suurempi painoarvo on kuitenkin ”bank non-performing loans to gross loans” –tunnusluvulla, jolla vertaan SSA-maiden pankkien portfolioita. Testaan tätä tunnuslukua verraten kahden ryhmän, vuoden 2006 ja 2010 arvoja joukosta SSA-maista. Keskityn t-testissäni siis kriisiä edeltävän ja seuraavan vuoden huonojen lainojen osuuteen kaikista lainoista. Mielestäni mittari kuvaa tilannetta hyvin, ja on paras valintani Maailman pankin tietokannan tarjonnasta.

Podin myös muun muassa teitä ulos köyhyydestä, kuten hyötyisivätkö Afrikan köyhät euron kaltaisesta yhteisvaluutasta. Olisiko Afrikan siis parasta yhdistää voimansa, sillä länsimaat eivät ole pystyneet poistamaan köyhyyttä kovin tehokkaasti. Tähän viittaavat esimerkiksi Sachs'n (2005) johtama työryhmä, jonka mukaan äärimmäisen köyhyyden poistamiseen olisi selkeästi varaa. Tämä pätee, tarkoitettiin köyhyydellä sitten nälkää, sairauksia tai lukutaidottomuutta.

Sachs'n tutkimusaukko nousee siis kliseestä, jonka mukaan köyhyys on täysin poistettavissa oleva ongelma, mutta sitä ei politiikassa kuitenkaan eliminoida.

1.2 Rakenne

Työn rakenne koostuu ensin peruskäsitteiden selventämisestä, ja SSA-maiden erityisominaisuuksista rahoitusmarkkinoiden kriisiytyessä. Sen jälkeen luettelen ja vertaan rikkaiden maiden talouskriisejä kehitysmaiden kriiseihin, ja pohdin kehitysmaiden mahdollisuuksia vaurastua.

Kolme esimerkkimaatani, Kenia, Ghana ja Nigeria tuottavat erilaisia kuvioita vuosien 2007-09 finanssikriisin vaikutuksille. En pohdi niitä kuitenkaan kovin syvällisesti, vaan keskityn kehitykseen koko Saharan etelä-puolisen Afrikan tasolla. Varsinainen empiria-osuus vertaakin BKT-lukuja Yhdysvalloista ja Afrikasta, sekä pankkien lainaportfolioiden laatua ennen ja jälkeen finanssikriisin. Johtopäätöksissä kokoan lukutiedot sekä olemassa olevia syy-seuraussuhteita tämän ja muun tutkimuksen mukaiseen arvojärjestykseen.

2 PERUSTEORIAA KANSAINVÄLISESTÄ KAUPASTA

Kaikki tietävät, että kansainvälinen kauppa on jokseenkin hyödyllistä, sillä suomalaisten ei kannata alkaa kasvattamaan omia appelsiinejaan. Moni on kuitenkin epäileväinen, jos tuotantoa siirretään oman maan rajojen ulkopuolelle, tai rahaa lainataan kyseenalaisiin kohteisiin.

Työni runkona toimivat kansantaloustieteen ja rahoituksen oppikirjat Krugman & Obstfeld'n International economics, sekä Mishkin & Eakins'n Financial markets and institutions. Niitä yhdistelemällä voin arvioida mihin ryhtyä ja mitä välttää euron apuun tulossa. Koska Afrikka on melko lähtötilanteessa kansainvälisessä kaupassa, selvitän myös mitä sen tulisi alkajaisiksi tehdä. Mishkin & Eakins'n määritelmä talouskriisille on tila, jossa talouden varat eivät välity tuottoisiin investointeihin, häiriötekijän astuttua peliin mukaan.

Kansainvälisen kaupan hyödyllisyys kummallekin kumppanille voidaan kuitenkin matemaattisesti todistaa. Seuraavassa käyn läpi sen ilmenemismuotoja, erityisesti Saharan eteläpuolisen Afrikan näkökulmasta. Sen näkökulmasta olisi tärkeää saada vaihdanta reiluksi ja vapaaksi. Sitä afrikkalaiset ovat yrittäneetkin ajaa Dohan kierrosten, eli kaupan vapauttamiseen tähtäävän instituution, kautta. Afrikkalaisten tuotteiden ei nimittäin nähdä kilpailevan yhdenvertaisesti kehittyneiden talouksien tuotteiden kanssa.

Vähemmän korkean teknologian, mutta kuitenkin melko kehittyneen maan sisäisessä politiikassa voidaan olla huolissaan oman tuotannon kyvystä kilpailla vapaiden markkinoiden tapauksessa. Toisaalta korkean teknologian maat voivat pelätä tuotannon siirtymistä halpojen palkkojen maihin, vetäen näin ollen kehittyneiden ja rikkaiden omaa elämänlaatuaan alaspäin. Nämä kaksi näkökulmaa voidaan kuitenkin osoittaa varsin harhaisiksi. Vaikka toinen maa olisi kaikkien tuotteiden tuottamisessa toista heikompi, voivat kaksi maata kumpikin hyötyä keskinäisestä kaupasta. Estääkö tämä konvergoitumista, vai pystyykö esimerkiksi alemmilla palkkakustannuksilla kilpaileva maa kirimään elintasoeroa kiinni? Ei estä, sillä myös tieto voi liikkua vapaasti, kukoistaen siellä, missä sille on tehokkain ympäristö.

Ihmisten maahanmuutto ja rahoituslaitosten tarjoamat kansainväliset sijoitukset ovat myös kansainvälistä kauppaa. Työvoimana siirtyvä maahanmuutto kasvattaa kokonaistuotantoa, tehostamalla alun perin vähemmän työntarjonnan ja suuremman työnkysynnän maan markkinoita.

2.1 Suhteellisen edun mallin antama lähtökohta

Taulukkoon 1 on sijoitettu mielivaltainen esimerkki kahden maan A ja B kyvyistä tuottaa kahta tuotetta x ja y, mikäli molemmat maat jakavat tuotantokapasiteettinsa tasan kahdelle tuotteelleen. Siitä näkyy, että maa A pystyy tuottamaan kumpaakin tuotetta tehokkaammin kuin B. Jos molemmat eläisivät omavaraistaloudessa, tuotetta x saataisiin yhteensä määrä $4+1=5$ ja tuotetta y $3+2=5$.

Jos kuitenkin pidetään mielessä, että maat voisivat vapaasti vaihtaa tietyn määrän tuotetta x tuotteeseen y , on pohdittava löytyykö tällaiselle vaihdannalle kannattavaa suhdetta. Koska maassa A yhden lisäyksikön tuotetta x tuottamiseen täytyisi luopua $3/4$ yksiköstä tuotetta y ja käännettynä toisinpäin $4/3$, on sille tuotteen x vaihtoehtoiskustannus pienempi. Maassa B taas x tuotteen vaihtoehtoiskustannus on $2/1$ mitattuna tuotteen y yksiköissä, ja tuotteen y kääntäen $1/2$ x :n yksiköissä. Täten vaihtoehtoiskustannus on sillä pienempi tuotteella y .

Jos kumpikin maa erikoistuu kokonaan sen tuotteen valmistukseen, jossa sen vaihtoehtoiskustannus on pienin, saadaan tuotetta x 8 yksikköä ja tuotetta y 4. Täten tuotetta y syntyy yksi yksikkö vähemmän. Jos A tuottaa sitäkin $1\frac{1}{2}$ yksikköä, saadaan kumpaakin tuotetta enemmän kuin alkuperäisessä, tasan puolet ja puolet jaetussa tuotannossa. Täten vaihtamalla tuotteita voi kumpikin maa kuluttaa kumpaakin tuotetta esimerkiksi $\frac{1}{2}$ yksikköä enemmän, ja saavuttaa suuremman kulutuksen kuin omavaraistaloudessa.

On kuitenkin mahdollista, että edellisenlaista optimaalista työnjakoa ei voi tapauskohtaisesti saavuttaa. Näin on esimerkiksi silloin kun molemmilla mailla on samat tehokkuusarvot ja pienempi vaihtoehtoiskustannus samalla tuotteella. Kyseinen suhteellisen edun malli on kuitenkin usein sovellettavissa, ja se toimii keskeisenä peruspilarina taloustieteissä. Sen mukaan myös Saharan eteläpuolisella Afrikalla on selkeästi omat mahdollisuutensa hyötyä kansainvälisestä kaupasta, mitä se ei vielä täysimääräisesti hyödynnä, johtuen makroekonomisista ongelmista kuten omistusoikeuksien puutteesta.

Taulukko 1. Suhteellinen etu maiden A ja B valmistamien tuotteiden x ja y suhteen

	A	B	Yhteensä
x	4	1	5
y	3	2	5
Yhteensä	7	3	

Perusoletus on siis se, että kansainvälinen kauppa kannattaa molemmille osapuolille. Kukoistavassa vaiheessa oleva työnjako tuottaa tilanteen, jossa molemmat osapuolet voivat kuluttaa kumpaakin vaihdettua tuotetta enemmän kuin suljetun talouden mallissa.

On mahdollista todistaa matemaattisesti, että kummankin maan, joko kokonaan tai osittain, erikoistuminen yhden tuotteen valmistamiseen, kasvattaa tietynlaisen vaihdantasuhteen avulla molempien kulutettavissa olevaa tuotantoa. Erikoistumisen on perustuttava suhteelliseen etuun, eli siihen kumman tuotteen vaihtoehtoiskustannus on pienempi.

2.2 Ristikkäiskaupan teorian näkökulma

Ristikkäiskauppa on saman kategorian tuotteiden vaihdantaa toisiaan vasten. Ristikkäiskauppa ei välttämättä perustu suhteellisiin etuihin, vaan siinä voidaan kilpailla laadulla tai hinnalla. Syynä ristikkäiskauppaan ryhtymisestä ovat usein mittakaava-edut, sillä maat eivät pysty valmistamaan kaikkia tarvitsemiaan tuotevariaatioita itse. Nämä tuotekategoriat kaipaavat luonteeltaan usein erikoistumista, mutta kyseistä kauppaa käyvät maat ovat hyvin samanlaisia resursseiltaan. Noin neljännes maailmankaupasta on ristikkäiskauppaa. Se aiheuttaa ongelmia köyhille maille, sillä ne eivät pääse helposti mukaan ristikkäiskauppaan ilman uskottavia brändejä. (Krugman 2009,131-134)

Ristikkäiskaupan teorian mukaan kannattaa siis käydä vaihdantaa myös substituuttien kesken. Euroopassa on vankka autojen ristikkäiskaupan verkosto, jossa vaihdetaan keskenään läheisiä, jos ei täydellisiä substituutteja. Nämä markkinat usein muistuttavat nimenomaan monopolistisia markkinoita, sillä usein Audia ja Seatia ei pidetä aivan samanlaisina.

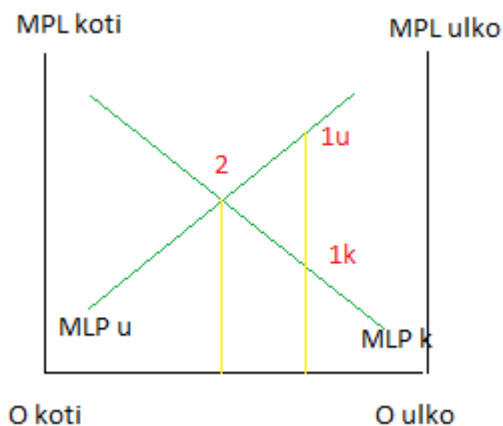
Tämä voi koskettaa kehitysmaitakin, sillä niiden tuotanto on nousemassa länsimaiden tasolle. Monet länsimaiset muotituotteet, kuten farkut ja kännykät, tuotetaan suurelta osin köyhissä maissa, eikä niiden laatua ainakaan enää kyseenalaisteta. Täysin omat brändit niiltä tosin puuttuvat.

2.3 Työvoiman ja rahoituksen kauppa yli rajojen

Lisäämällä työvoimaa saadaan lisää tuotantoa, mutta laskevalla vauhdilla. Kun tarkastellaan kahden maan välistä maastamuuttoa, huomataan että sen ollessa vapaata, reaali-palkkoissa ilmenevät erot supistuvat pois.

Kuva 2 esittää tilanteen kahdessa maassa, joissa on eri palkkataso saman tuotteen tuotannossa, ja osa matalamman palkkatason työntekijöistä ovat halukkaita muuttamaan sen perässä toiseen. Palkka asettuu siis työn rajatuottavuuden (MPL) tasolle, sillä työnantaja kysyy työtä ainakin yhden yksikön enemmän, jos työstä hänelle koitua hyöty ylittää yksikkökustannuksen palkassa. Alhaalla kotimaan origosta siirrytään oikealle kun sen rajojen puitteissa oleva työvoima kasvaa ja ulkomaan pienenee, ja päinvastoin. Koska lähtötilanteessa ulkomaan palkkataso on korkeammalla kuin kotimaan, alkavat kotimaan työntekijät siirtyä rajan yli töihin ulkomaahan. Tätä tapahtuu niin kauan kunnes palkkataso on molemmissa maissa pisteen 2 tasolla, jossa myös työnrajatuottavuudessa (MPL) ei ole maiden välillä eroa.

Tilanne haittaa työntekijöitä ulkomaassa, sillä he saavat alhaisempaa palkkaa kuin ilman työvoiman siirtyvyyttä. Ulkomaan maanomistajat kuitenkin hyötyvät suuremmasta työn tarjonnasta, mikä pienentää heidän palkkakulujaan. Kotimaan tilanne on päinvastainen. Tämä on aiheuttanut monia poliittisia kaksinkamppailuja, joissa vallanpitäjät eivät aina valitse kokonaisuuden kannalta parhaita ratkaisuja. Uudessa tilanteessa yhteenlaskettu tuotos on aikaisempaa suurempi, mikä on yleismaailmallisesti tärkeintä.

Kuva 2. Työvoiman siirtyminen yli rajan. Krugman (2009) mukailten

Zimbabwelaisten muutto Etelä-Afrikkaan on esimerkkitapaus tästä. Esimerkiksi vuonna 2001 tapahtunut jatkuva rajan ylitys sai etelä-afrikkalaiset viranomaiset palauttamaan laittomia siirtolaisia kotimaahansa. Muutaman päivän kuluttua junalastillinen yrittää uudelleen, mihin ollaan varustauduttu vanginkuljetusautoilla. Kaiken kaikkiaan sadat tuhannet zimbabwelaiset ovat kuitenkin onnistuneet livahtamaan etelänaapuriinsa. (Lamont 2001)

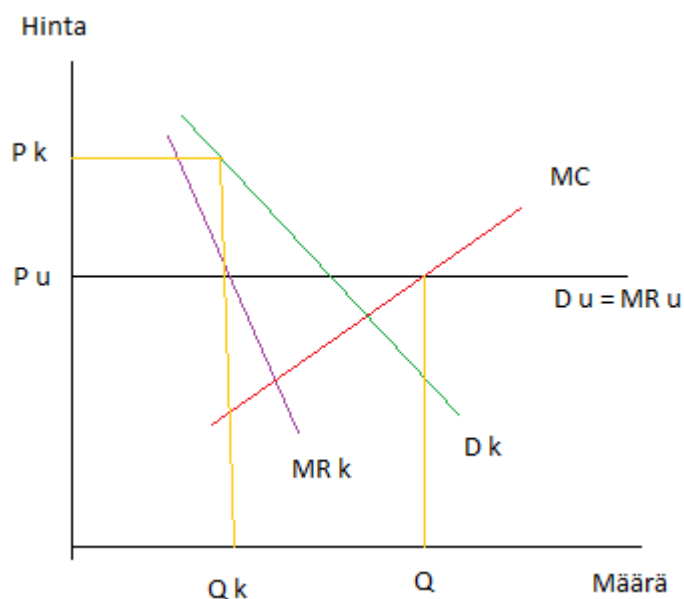
Etelä-afrikkalaiset viranomaiset eivät koe hyötyvänsä työvoiman vaihdosta. Se onkin harvoja maita Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, jossa makroekonomiset asiat, kuten juuri elinkeinopolitiikka, ovat kunnossa (Goldenson 1997). Tämä on juuri tekijä, jolla Zimbabwen ja muiden kehitysmaiden poliitikkojen tulisi kehittää oman maansa houkuttelevuutta työnantajana. Se toisi tarvittuja suoria investointeja maahan. Sitä tosin saa odottaa, sillä kyseinenkin kriisi oli vain syvenemään päin.

Kansainvälinen rahoitus taas tarkoittaa nykyisestä kulutuksesta luopumista, joka luvataan korvata suuremmalla tulevaisuuden kulutuksella. Joillain mailla on käsissään suuren potentiaalisen investointikohteita, joista ne odottavat tuottoja tulevaisuudessa. Toisilla mailla sen sijaan on enemmän ylijäämää, jota ne lainaavat maiden rajojen yli. Yhdistelemällä tällaisten kahden maan resursseja ja intressejä, voidaan maksimoida hyödyt kahden ajankohdan välillä. Tällainen vaihto on usein varsin samanlaista kuin tuotteiden osto ja myynti, ja kaikenlaista

markkinapohjaista, tai ”vapaaehtoista” kaupankäyntiä voidaan pitää kumpaakin osapuolta hyödyttävänä.

2.4 Polkumyynti eli dumppaaminen

Polkumyynnissä myyjä myy kotimaansa markkinoille vain sen määrän, missä kotimaan rajatuottavuus ylittää ulkomaan rajatuottavuuden. Kuvassa 3 siis Q_k -pisteeseen saakka kotimaan rajatuottavuus on ulkomaan rajatuottavuuskäyrää korkeammalla, joten yritys maksimoi voittoaan myymällä tämän määrän kotimaan markkinoilla. Siitä aina pisteeseen Q on ulkomaan poikkisuora rajatuottavuuskäyrä puolestaan korkeammalla, eli tuo matka ilmoittaa myynnin ulkomailla. Kaupankäynti loppuu, kun myös ulkomaan rajatuottavuus jää rajakustannusten alapuolelle.

Kuva 3. Polkumyynti. Krugman (2009) mukailten

Polkumyynti on tapa myydä omia tuotteitaan ulkomailla, ja sen käyttöä kritisoidaan ulkomaisten tuottajien markkinoiden viemisestä. Kuitenkin, jos erittäin suuri rintama saman alueen yrityksiä suuntaa dumpaamista kohden, voi tilanne muuttua mielenkiintoiseksi.

Kriisissä ensin kysyntä laskee tuotemarkkinoilla rahojen kuluessa korkomaksuihin ulkomaille. Se pienentää yritysten voittoja, laskien siis myös niiden resursseja työnkysyntään. Rahaa ei enää ole tuontiin, vaikkakin nyt polkumyynnin, eli niin sanotun dumpaamisen teorian mukaan yritykset voivat kattaa osan myynnin vähentymisestä viennillä. Jos vain yksittäinen kauppias turvautuu polkumyyntiin, ei hinta juurikaan laske, johtuen ulkomailman suuresta yhteenlasketusta kysynnästä. Maailman markkinoiden volyyymi nimittäin riittää yhden kauppiaan hinta- ja myyntisumplimisen vaikutusten mitätöimiseen. Jos lähes kokonainen maanosasi siirtyy usealla kotimarkkinallaan tällaiseen tilaan, on kuitenkin toisin. Tällöin ulkomaisten tuontituotteet halventuvat, ja niiden kulutus esimerkiksi juuri Afrikassa kasvaa.

Dumpaamisen edellytyksenä olevat markkinoiden segmentoituneisuus ja epätäydellinen kilpailu eivät kuitenkaan ole aina voimassa. Siihen suhtaudutaan epärealistisesti kansainvälisen kaupan muotona, ja joissain maissa siihen myös puututaan. Tämä siksi, että se vie ulkomaissa asiakkaita sen omilta yrityksiltä. Se ei siis ole välttämättä kovin kestävä markkinarakente, sillä on vaikea nähdä, mikä maa ansaitsisi voittaa kilpailun, ja saada dumpaavan firman omien rajojensa sisälle. Sen harmillisuudesta ei kuitenkaan ole kaiken kattavaa taloustieteellistä perustelua. (Krugman 2009, 135) Molemmilla puolilla polkumyynti voisi olla erittäin mielenkiintoinen vaihtamall.

2.5 Taloustieteellinen trilemma

Taloustieteilijöiden tuntema trilemma, eli perusongelma itsenäisen rahapolitiikan, vapaiden pääomaliikkeiden, ja vakaiden valuuttakurssien välisestä trade-offista, tulisi ratkaista myös afrikkalaisten kohdalla. Siinä pidetään teoreettisesti mahdottomana saavuttaa enemmän kuin kaksi kyseistä tavoitetta samanaikaisesti. Kiinteät valuuttakurssit haittaavat kansainvälisiä rahavirtoja, mutta heikkojen valuuttojen kapeat markkinat saavat kurssit usein lepattamaan

suuresti. Valtiot pitävät inflaation hallintaa helpompana kiinteiden kurssien mallissa, tosin tällaiset näkemykset ovat väistymässä. (Krugman & Obstfeld 2009, 539)

Euroopassa on euron sisällä luovuttu itsenäisestä rahapolitiikasta, mikä toimi hetken erittäin hyvin. Finanssipolitiikka on ollut etelässä lepsua, minkä vuoksi nyt ollaan kuilun partaalla, ja rahapolitiikka alkaa euro-alueella kärsiä. Kreikan ynnä muiden velanotto tarjosi niille hetken hyödyn, mutta nyt ongelma on koko rahaliiton laajuinen.

Välimeren maiden mentaliteetti on erilainen kuin pohjoismainen tapa hoitaa taloutta, mutta olisiko Afrikan kulttuurien rahaliitto yhtään parempi? Päätöksentekijöiden tulisi osata asiansa, mutta normiston pettämättömyys on kaikkien vastuulla. Afrikan tilanne finanssipolitiikan järjestämisen suhteen on vielä heikommalla kannalla, joten se tarvitsee vielä aikaa ennen valuutta-unioniin siirtymistä. Olisiko täydellisemmän rahaliiton luominen helpompi toisen jälkimainingeissa? Mahtimaiden vaikutus näyttäisi ainakin olevan joka tapauksessa huono, joten köyhien yhteisössä sovitut liitot voisivat olla yhteisen päämäärän saavuttamiseksi parempia.

Vakaista valuuttakursseista luopuminen voisi olla paras vaihtoehto, sillä kurssi voi hyvin kääntyä myös nousuun. Silloin hinnat kasvavat maan vientituotteille vähentäen kotimaisten yritysten tuloja ulkomailta. Se voi kuitenkin olla jossain vaiheessa vaurastuttaessa välttämätöntä.

2.5 Haitallinen valikoituminen ja moraalikato

Pankkitoiminta kärsii fundamentaalisesta opportunistista ennen ja jälkeen sopimuksen teon. Sopimusta edeltävä haitallinen valikoituminen tarkoittaa ylliriskikkäiden lainanottajien kovaa hinkua saada laina. Heille luultua korkeampi riski alhaisen koron lainaan olisi siis tavoiteltavaa. Pankkien on täten seulottava lainanhakijansa, joskus suurin kustannuksin ja laihoihin tuloksiin. Jälkikäteen moraalikato kannustaa opportunistiseen käyttäytymiseen sopimuksen ulkopuolelle jääneiden seikkojen suhteen. Pankilta saadut lainavarat voivat esimerkiksi mennä ylliriskikkäisiin kohteisiin, joiden onnistuessa velallinen voi helposti maksaa lainansa takaisin, mutta muuten pankki voi jäädä ilman lainanpalautusta.

3 SAHARAN ETELÄPUOLISEN AFRIKAN TALOUDELLISIA OMINAISUUKSIA

Akanbi (2012) käsittelee aihetta, miten fyysisen infrastruktuurin lisäys voisi saada Saharan eteläpuolisen Afrikan kehittymään. Teiden, telekommunikaation ja sähköistyksen vaikutus on valtaisa Afrikan kehityksessä, ja hän toteaa hyvän valtionjohdon olevan tie menestykseen. Hyvä valtionjohto houkuttelee maahan myös ulkomaisia sijoituksia, jotka ovat ratkaisevassa asemassa.

On myös selvää, että Nokia myisi mieluummin Tanzaniaankin Lumioita, kuin kymmenen euron mallejaan. Erittäin halvat puhelimet eivät tarjoa yhtä suurta katetta yritykselle, eivätkä ne usein käytä samoja alustoja tai komponenttejakaan. Tällä hetkellä kehitysmaiden rooli kuitenkin on halvan työvoiman tarjonta, mutta muun muassa kehittyvässä Aasiassa työvoiman hinta on alkanut kasvaa. Siihen, että Afrikassakin maksettaisiin samaa palkkaa kuin Euroopassa, menee luultavasti vielä ainakin vuosisata. Usean vuosisadan päästä voivat tilanteet kuitenkin olla tasoittuneet, muun muassa juuri työvoiman hintojen tasoituttua.

Symmetria maanosien varallisuudessa antaisi rahoitus- ja talousjärjestelmille tukevuutta. Parin sadan vuoden päästä voi olla aika, jolloin melkein kaikki on keksitty, ja Suomessa ja Afrikan maissa on molemmissa duunari- ja tietotyöluokka. Ei ole mitään syytä, miksi esimerkiksi brändäys olisi vain Euroopan ja Pohjois-Amerikan etuoikeus. Afrikkalaisetkaan eivät välttämättä voisi kilpailla alhaisemmilla tuotantokustannuksilla, jos niiden kansat alkavat saada samanlaiset oikeudet kuin länsimaissa. Jos tällainen oikeasti tapahtuu, on se ehdottomasti vain hyväksi maailmantaloudelle. Muun muassa Intian palkkatason nousu on esimerkki tästä, ja seuraavaksi yhtiöt siirtävät tuotantoaan juuri Afrikkaan.

Köyhien maiden keskeinen heikkous on henkisen ja fyysisen pääoman puute, ja se johtuu infrastruktuurin puutteesta. Tyypillisiä ominaisuuksia ovat myös huonosta veronkeruusta ja talouden ”maanalaisuudesta” johtuva kova rahanpainanta. Siis kun valtio ei saa tuloja tehokkaasti, inflaatio pääsee rahanpainannan kautta valloilleen. Suuri valtionkontrolli sekä heikot rahoituslaitokset ovat myös ongelmana kehitysmaissa. Lisäksi, korruptio estää taloudellista tehokkuutta ja sijoitusvirtoja kehittyneiltä mailta, mitkä ovat aivan olennaisia kehitysmaiden sisäisessä rahoitushuollossa.

3.1 Afrikan kehitysmaat ja maailmantalous

Afrikka ei voi vielä tehokkaasti kilpailla Euroopan ja Pohjois-Amerikan tavoilla, mutta se ei ole korostanut itseään halvan työvoiman tarjoajanaan. Voisi siis sanoa, että Afrikka on jättäytynyt pois maailmantaloudesta, tai ainakaan se ei hyödynnä täyttä potentiaaliaan. Sen kauppa ulkomaailman kanssa onkin oikeastaan sattumanvaraista (Arinaitwe 2006). Hän pitää syynä loppujen lopuksi maailmankaupan sulkeutuneisuutta afrikkalaisten näkökulmasta.

Berman & Martin (2012) kertovat Afrikan olevan erityisen haavoittuvainen pankkikriiseille, jotka lähtevät sen vientikohteistaan. Tämä voi näytellä suurempaa roolia, vaikka he mainitsevat myös alhaisen varallisuuden olevan naamioitunut siunaus. Silloin ei nimittäin tarvita niin paljoa pankkien tukemista, eivätkä kuplat puhkeile samalla lailla. He erottavat myös kriisin tulovaikutuksen (income effect), eli sen kuinka paljon kauppa pienenee, ja disruptiovaikutuksen (disruption effect), eli kaupan muodonmuutoksen.

Brambila-Macias ja Massa (2010) kirjoittavat neljän eri yksityisen rahavirran tyypin vaikutuksista 15 Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan vuosina 1980-2008. Tyypit ovat yli-rajaa pankkien välinen lainaaminen, suorat ulkomaiset investoinnit, sekä bondien ja portfolioiden pääomien liikkeet. Tuloksista he raportoivat suorien investointien ja ylirajan pankkilainaamisen kohdistavan merkittävän ja myönteisen vaikutuksen alueen kasvuun, kun taas bondien ja portfolioiden liikkeet ovat siihen tarkoitukseen hyödyttömiä. Suorat investoinnit ovat olleet nostamassa Kiinaa kasvuun, ja nyt kiinalaiset ovat itse kiinnostuneita sijoittamisesta Afrikkaan (Hanusch, 2012)

3.2 Korruptio

Olemme kaikki kuulleet kehitysmaiden korruptiosta ja sen haitoista. Se on joskus tuonut myönteisellä tavalla markkinavoimia talouteen, hellittämällä valtion kontrollin vaikutusta. Köyhyys kuitenkin joka tapauksessa kulkee käsi kädessä korruption kanssa. Korruptio vaikuttaa vahvimmin pienentäen taloudellista tehokkuutta, sillä valtion auktoriteetti luo kannustimia

sääntöjen kiertämiseen. Korruption ja köyhyyden yhteys näkyy monissa tilastoissa. Kehitysmaat eivät kohdista vähäisiä resurssejaan kunnan poliisivaltioiden ylläpitämiseen, ja köyhyys itsessään saa ihmiset kiertämään sääntöjä. Kun lainvalvonta on retuperällä, voi jokainen kauppatapahtuma itse asiassa olla kiskontaa. (Krugman & Obstfeld 2012, 627)

Hallituksille pitäisi tarjota kannustimia korruption kitkentään globaalisti, sillä se estää maailmantaloutta integroitumasta ja kasvamasta yhdessä. Paljon saataisiin aikaan, jos kehitysmaiden valtionpäämiehet saataisiin ymmärtämään, etteivät suorat sijoitukset saavu maahan, mikäli sijoittajat uskovat niiden jäävän tyranniin käsiin. Ja sijoittajat päättävät onko tilanne tämä vai ei.

Köyhät maat eivät sijoita vähiä varojaan kunnan poliisivaltion ylläpitämiseen. Jonkinlaisen universaalien poliisilaitoksen muodossa tuleva lainvalvonta voisi auttaa koko planeettaa, sillä nykypäivänä korruptio tuo paljon riskiä kehitysmaihin sijoitettaessa. Rahan tarjonta suuntautuisi näin nykytilannetta enemmän kehitysmaihin. Se pienentäisi preemiota kehitysmaista, ja mahdollisesti kasvattaisi teollisuusmaissa matalamman riskin sijoitusten kanavoituessa osittain myös köyhiin maihin. Korkean riskin kohteet ovat tietyille sijoittajakunnalle haluttuja juuri poikkeuksellisen suuren tuottonsa takia. Hekin kuitenkin hyödyntäisivät alentunutta riskiä muiden tapaan. Kehitysmallainen venture-projekti voisi olla mielenkiintoinen näky.

3.3 Mahdollisista teistä pois köyhyydestä

Kehitysmaiden tilanteiden helpottuminen perustuu pääosin vapaaseen kauppaan; jos pääoma ja tieto siirtyvät paikkaan, jossa ne ovat parhaassa käytössä, ei maiden välillä tulisi olla eroja pitkällä aikavälillä. Elinolojen konvergoituminen ei kuitenkaan vielä näy juuri missään Afrikan ja teollistuneiden maiden BKT per capita -tilastoissa. Sen sijaan Aasiassa tulotaso on paikoittain jopa viisinkertaistunut sukupolvien välillä. Syynä tähän ovat tärkeät makrotaloustieteelliset periaatteet, kuten alhainen inflaatio ja työttömyys, sekä rahoitussektorin tasapainoisuus. Pelkkää nopeaa kasvua ei siis pidä pitää oikotienä onneen. (Krugman & Obsfeld 2012, 622)

3.3.1 Yhteisvaluutan hyötyjä

Yksi kehitysmaiden tyypillisimmistä ongelmista talouskriiseissä on ollut valuuttojen heikkous. Ulkomaat ovat nimittäin vaatineet velkakirjat omien valuuttojensa määräisiksi, köyhien maiden inflaation ajoittaisista ryöpyistä johtuen. Tästä on suurta etua, sillä jos oman maan vientikysyntä putoaa, voi valuuttakurssin vajoaminen pehmentää tuotannon ja työttömyyden haitallista muuttumista. Myös Yhdysvalloille tyypillinen tasejärjestelmä, jossa varat ovat ulkomaisten valuutoissa ja velat kotimaan, kasvattaa USA:n pääoma-arvoa dollarin tullessa alaspäin. (Krugman & Obstfeld 2009, 633)

Jos nyt pyydetään rahaa toiseen suuntaan, voisi vahvalla afrikkalaisella valuutalla olla näytön paikka. Sellaisen luominen ei tosin onnistu hetkessä. Rahaliitot ovat hyväksi, kunhan niiden säännöt saadaan paikattua porsaanrei'istä. Jonkinlainen "afro" voisi tarjota paljon paremman inflaation, kunhan se toteutettaisiin ilman kompromisseja taloustieteilijöiden ja Afrikan mahdollisten mahtimaiden välillä. Eurosta pitäisi oppia hyvällä tavalla. Monen kehitysmaan valuutta heikkeni kaupan kutistumisen kautta vuoden 2008 kriisin seurauksena (Chea 2012).

Koska kehittyneet maat ovat lainanneet rahaa Afrikkaan omilla valuutoillaan kuten dollareilla, voisi tällainen rahaliitto olla nyt hyödyllinen monella tapaa. Afrika saisi kehitettyä omaa talousinfrastruktuuriaan, lainaten kenties nyt omalla valuutallaan. Euroopalle se olisi kannustin pitää euron inflaatio maltillisena, sillä tilanne olisi peilikuva Afrikan inflaation aiheuttamista vaikeuksista, kun ulkomaanvaluutan määräinen velka on inflaation seurauksena paisuttanut taakkaa.

Afrikan integroivat instituutiot olisivatkin ehkä kaivattu apu, kun ulkomaiset avustukset, lainat ja luotot tuntuvat menneen harakoille. Esimerkiksi Somalian vuosituhannen vaihteen ongelmat tarvitsivat afrikkalaisen ratkaisun, minkä myös YK myöntää. Ennen vuosituhannen vaihdetta ulkomainen apu pitikin mantereen oma-aloitteisen kasvun matalalla. Afrikkalaiset eivät voineet päättää itse suunnasta ja vauhdista, vaan päätökset tehtiin IMF:ssä tai Maailman pankissa. Suurin ongelma on kuitenkin avustusten luovuttaminen valtionpäämiehen vastuulle, mikä on ajanut maita aina vain kurjempiin tiloihin. Kansainväliset instituutiot ovat toki hyvä asia, mutta rahat tulisi luovuttaa yksityiselle sektorille, sillä hallitukset eivät ala uudistaa itseään. (Ayittey, 1999)

4 KRIISIEN TYYPILLISESTÄ ETENEMISESTÄ

Jotta voisin tarkemmin analysoida rikkaiden maiden kriisien vaikutuksia, käyn myös läpi kehitysmaiden kriisien ominaisuuksia ja kehitysmaiden heikkouksia. Kiinnostavaa on siis minkälaiset tekijät synnyttävät kriisejä puolin ja toisin, ja mitkä asiat ovat toisin tai päinvastaisella tavalla rikkaiden ja köyhien maiden kriiseissä.

4.1 Kehitysmaiden kriisit

Kehitysmaiden kriisit ovat usein kolmikantaisia, eli pankkien konkurssit, maksutasekriisi ja Calvon (2002) "äkkipysähdys" seuraavat toisiaan. Calvon äkkipysähdys on seuraavanlainen tilanne, jossa kehitysmaalla ei ole loppujen lopuksi varoja käytettävissään, rahan mennessä lyhytkestoisten lainojen takaisinmaksuun. Ennen äkkipysähdystä vaihtotase kääntyy alijäämäiseksi, minkä aikana ulkomaiset johtajat alkavat nähdä maan riskialttiina, eivätkä enää lainaa tälle. Sen johdosta kehitysmaassa täytyy joko investointien laskea tai säästämisen nousta, mikä tarkoittaa lamaa maan tuotannolle. Tilanne pahenee entisestään, jos ulkomaiset sijoittajat alkavat vaatia saataviaan heti lainoista, joiden pääoma voidaan lunastaa lyhyellä varoitusajalla, mikä johtaa Calvon äkkipysähdykseen. Tästä voi seurata maksutasekriisi. Mitä suurempaa osaa tällaiset lyhytaikaiset lainat maan taseessa edustavat, sitä jyrkempiä ovat investointien väheneminen ja säästöjen kasvu. (Krugman & Obstfeld 2009, 631)

Tämän takia kehittyneiden maiden sijoittajien olisi pitädyttävä joukkopaoista köyhien maiden rahoitusmarkkinoilta. Tämä etenkin, kun paniikki voi syntyä ilman todellista epäsuoriutumista kehittyvän talouden taholta. Se tietenkin voi vaatia suurempaa läpinäkyvyyttä kolmannen maailman rahoitussektoriin. Tässä mielessä päätään nostavat Naisten pankin tyyppiset "hyväntekeväisyys-rahoituslaitokset" voivat osoittautua erittäin onnistuneiksi tehtävissään, vaikka tämä kyseinen rahasto tarjoaakin nykyisellään lähinnä parin euron lainoja. Länsimaiden

toimijoiden mukanaolo nimittäin lisää läpinäkyvyyttä. Bennell (1997) pitääkin rahoitusmarkkinoiden vähäistä läpinäkyvyyttä yhtenä esteenä Afrikan kehitykselle.

Kehitysmaiden talouskriiseissä on usein kyse finanssi-innovaatioiden aiheuttamista luottotappioista. Koska pankkivalvonta on hyvin löysää köyhissä maissa, houkuttelevat vapaammat rahoitusmarkkinat vielä tavallistakin riskisempään lainanantoon. Ja koska rahoitussektori on vapautettu, voivat pankit lainata rahaa myös ulkomaisilta pankeilta. Kun luottotappioita alkaa kasaantua, on jälki tuhoisaa. Kriisin alku laskee varojen arvoa. Koska pankkien taseet ovat rappeutuneet, ja niiden lainananto romahtanut, on luottobuumista jäljellä enää vain luottolama.

4.1.1 Rahoitussektorista

Kolmannen maailman rahoituslaitokset ovat usein heikkoja varojensa suhteen. Lainoja myönnetään löysin perustein esimerkiksi henkilökohtaisten suhteiden varassa, eikä niinkään vahvoja tulevaisuuden tuottoja punniten. Valtion pankkivalvonta on myös heikkoa tai miltei olematonta kyvyttömyyden, kokemattomuuden tai suoranaisten petkuttamisen seurauksena. Osakkeisiin sijoittaminen on työläämpää kehitysmaissa, sillä johdon valvonta on varsin hankalaa, eikä potentiaalisia tähtiä ole helppo löytää. Myös konkurssitilanteet ovat usein ilman pakottavia lainpykäläiä. (Krugman & Obstfeld 2009, 626)

YK:n ekonomisteilla ja asiantuntijoilla on siis vielä paljon tehtävää, vaikka heidän viitoittamansa päämäärä on köyhille kansoille valoisa. Mahdollisia esteitä, kuten tyranniaa, onkin viime aikoina poistettu tieltä. Epäkohdat pitäisi vain korjata mahdollisimman nopeasti, ehkä länsimaiden aloitteesta. Euron tukemiseen pitäisi vastavuoroisesti sisältyä tällaista konsultointia. Maailman talous vankistuu köyhien maiden kasvun myötä, mitä esimerkiksi Aasiasta odotetaan länsimaiden kompuroidessa.

4.2 Kehittyneiden maiden kriisit

Toisen maailmansodan jälkeen kehitysmaat ovat lainanneet paljon rahaa rikkailta; mitä tapahtuu nyt kun Eurooppa pyytää köyhiä osallistumaan kriisin korjausmenettelyihin (Krugman & Obstfeld 2009, 628)? Kehitysmaat vaativat markkinoiden mukaisen koron rahalleen, kuten länsimaatkin ovat tehneet lainatessa niille. Se tullaan kuitenkin ottamaan budjetista, josta maksetaan myös omat lainan lyhennykset. Jos kehitysmaat pystyvät osallistumaan kriisin hoitoon täysimääräisesti, se tasoittaa pitkällä jännteellä maaluokkien välisiä korkovirtoja. Täten ne pääsevät lähemmäs samaa tasoa yhdellä osa-alueella. Reilun vuosikymmenen takainen "Drop the debt" –kampanja voisi tulla täytäntöön. Kampanja nousi yleisestä närkästyksestä kolmannen maailman maksaessa enemmän lainan palautuksia kuin mitä se sai kehitysapuna. Mikä parasta, muutos ei tapahtuisi taloudellisia kannustimia tuhoavien armahduksien kautta, vaan juuri markkinalähtöisesti.

Kun maa kohtaa suuren erääntyvän velkataakan, sen kysyntä laskee. Se siirtyy maasta toiseen alkuperämaan tuontikysynnän laskeessa, eli kriisiin jäljempänä joutuvan maan viennin vähentyessä. Se vähentää siten myös ensimmäisen maan kauppakumppanin tuotantomahdollisuuksia, mutta kuinka paljon? Tärkeiden kauppakumppanien kompurointi haittaa suuresti, mutta vieraammat maat voivat selvitä lähinnä yleismaailmantaloudellisen taantumän vaikutuksilla. Maat, kuten Kenia, jotka eivät ole Pohjois-Amerikan ja Euroopan kaupan kannalta hyvillä kuljetusreiteillä, voivat päätyä vain seuraamaan tilannetta. Ne voivat jopa ottaa strategisen kannan ja positoida itsensä tulevaisuuden menestystä kohti. Kenian kaltaiset maat saavat rauhassa kehittää talouksiaan, ehkä vaatimattomalla tavallaan, tai analysoiden juuri esimerkiksi pankkiensa mahdollisuudet. Ne voivat joka tapauksessa kriisin jälkeen mahdollisesti kohdata suuren maailman tasavertaisempana ja kenties vielä globaalimpana kuin vuosikymmen takaisin päin. Tilanteessa voisi olla ratkaisuiden paikka, sillä pääsy vahvojen tekijöiden joukkoon saattaa olla käden ulottuvilla. Siksi Afrikan ei ehkä kannata jättäytyä kriiseistä toipumisen ulkopuolelle, vaan auttaa itselleen järkevimmällä tavalla.

1980-luvun maailmantalous kärsi jyrkästä taantumasta, mikä välittyi Yhdysvaltain keskuspankin tiukan inflaatiolinjan kautta kehitysmaihin. Koska Fed nostatti dollari-korkoja, köyhien velallisten maksujen reaaliarvo kasvoi merkittävästi. (Krugman & Obstfeld 2009, 634) Nyt kun

Euroopan keskuspankki on laskenut korkoja ja muun muassa presidentti Niinistö epäilee euroalueen inflaation lähtevän nousuun, on mahdollista että kolmannen maailman velkataakka pienenee.

Mishkin & Eakins'n (2012, 204) mukaan, rikkaan maan talouskriisi voi alkaa monella tapaa, kuten esimerkiksi valvomattoman finanssi-innovaation, markkinoiden hintakuplan tai yleisen epävarmuuden takia. Kun rahoitusinstrumentteja luodaan holtittomasti, voi seurauksena olla tulevan kuplan laajamittainen räjähtäminen. Pitkällä tähtäimellä uudet finanssi-instrumentit tuovat talouteen kasvua ja tehokkuutta, joten niihin puuttuminen vaatii paljon asiantuntemusta. Vuoden 2008 finanssikriisin syypäänä olleet asuntolainajohdannaiset ovat esimerkki siitä, miten länsimaissakin voi syntyä todellisia ongelmalainoja. Niissä edunsaajat olivat ikään kuin pyramidihuijauksen tavoin järjestyksessä, jossa viimeisen instrumentin ostajat eivät saaneet kuin määrän, joka jäi ensimmäisiltä jäljelle.

Markkinoiden hintakuplia on periaatteessa kahta tyyppiä: helpon luotonoton ja yleisen ylioptimistisuuden ajamia. Ensimmäisessä, rahoitusmarkkinoilta tarjotaan rahaa löysästi, mikä kannustaa erilaisten varojen hankintaan myös lainarahalla. Näiden varojen arvonnousu voi rohkaista markkinat lainaamaan niitä varten vielä lisää rahaa, joko rahoituslaitosten pääoman kasvun myötä tai vakuuden arvon kohottua. Täten voi syntyä noidankehä, jonka jokaisella kierroksella esimerkiksi yhtiön osake kasvaa kauemmas todellisesta arvostaan. Yleistä yliinnostumista seuraavat kuplat eivät niinkään tuhoa räjähtäessään pankkien taseita, mutta niitäkin voi seurata taantuma. Keskuspankkien tulisi valvoa ja erotella näiden kahden tyyppin hintakuplia, missä Yhdysvalloissa ei onnistuttu ennen vuotta 2008. (Mishkin & Eakins 2012, 283)

Näin ollen epävarmuus hyvistä lainanantajista ja -ottajista lisääntyy markkinoilla, mikä kohdistaa talouden toimijoihin ylimääräisiä ennakkoluuloja. Tämä lisää liiketaloudellisia preemioita ja vähentää aktiviteettia lainanannossa ja -otossa.

Lysandrou (2011) pitää finanssikriisin syynä rahoitusarvopaperien liiallista kysyntää siinä missä pankkien yli-innokasta tarjontaakin. Yksityisellä sektorilla ollessa vuonna 2007 hyvin paljon rahaa sijoitettavanaan, ja taloudellisen epätasa-arvon hyödyntämisen mahdollisuus olivat johtamassa maailmaa kyseiseen kriisiin. Kriisi olisi hänen mielestään voitu välttää tarkalla

taloudellisella epätasa-arvon tarkkailulla ja estämisellä. Hän painottaa artikkelinsa olevan hyvin marksilainen, mutta hänen mielipiteensä eivät ole täysin yks'yhteen Marxin filosofian kanssa.

4.2.1 Velkadeflaatio

Länsimainen talouskriisi voi edetä myös velkadeflaatioon, mikä on erityisen haitallista taloudelle. Siinä yritysten arvot romahtavat velkojen kasvaessa, mutta varojen pysyessä samalla tasollaan, vaikeuttaen yritystoimintaa joskus kohtalokkaasti. Myös kokonaiskysyntä voi laskea rajusti, sillä kansalaiset ajattelevat tuotteiden olevan tulevaisuudessa halvempia. (Mishkin & Eakins 2012, 208)

Mutta mitä esimerkiksi Japanin deflaatio on oikeasti aiheuttanut sen omalle tai maailmantaloudelle? Kaikki tutkijat eivät pidä deflaatiota välttämättä taloutta tuhoavana. Beckworth (2007) tarkastelee deflaation nyansseja, ja löytää hyvän ja huonolaatuista deflaatiota. Ilmiö näyttää huonoja puoliaan kokonaiskysynnän romahtaessa, mutta kokonaistarjonnan jyrkkä nousu kulkee yleensä tukevan talouskasvun kanssa. Huonolaatuiseen, jollainen Euroopan kriisi olisi, tulisi Beckworth'n mielestä vastata rahapoliittisilla löysäyksillä, mutta hyvälaatuiseen ei tulisi liiemmin reagoida.

Hän viittaa joukkoon tutkimuksia vuosilta 2004 ja 2005, kuten Atkeson & Kehoe (2004), jotka arvelevatkin Japanin taantumien olevan seurausta köyhän maan noususta rikkaiden joukkoon. He pitävät spurttia esimerkiksi sotavuosien jälkeen odotettavana maalle kuin maalle, mutta kasvu hidastuu päästessä johtavien talouksien tasolle. Beckworth väittää deflaation haittavaikutusten olevan enemmän poikkeus kuin sääntö. Hän kuitenkin pitää Japanin deflaatiota epätyypillisenä.

Horioka (2006) pitää investointien - erityisesti kiinteiden yksityisten investointien - pysähtymistä pääsyyllisenä pitkittyneeseen taantumiaan. Hän pitää yksityistä ja julkista kulutusta sekä nettovientiä tärkeinä bruttokansantuotteen määrää säilyttävinä tekijöinä. Eurokriisiä tarkasteltaessa on ainakin opittava menneestä, ja estettävä pahimmat mahdolliset tilanteet kuten deflaatio. Japanin hallituksen pitkään kestänyt haluttomuus intervenoida huonoihin velkoihin tehokkaasti, ja pankkien epäonnistuminen tarpeeksi suuren korkomarginaalin keräämisessä

johtivat Bigsten'n (2005) mukaan suureen pessimistisyyteen ja investointien suuntautumiseen ulkomaille.

Varsinainen vapautuminen deflaatiosta onkin ollut Japanille miltei mahdotonta. Sitä kuvaa keinojen heittäminen akateemisissa keskusteluissa, kuten Auerbach & Obstfeldt'n (2004) siteeraama Feldstein'n (2002) kasvava arvonlisävero, jota he kritisoivat taloudelle haitalliseksi. Bolser (2003) puolestaan kritisoi Auerbach & Obstfeldt'a nousun absoluuttisen edellytyksen, eli kunnan hinnan manipuloimattomuuden, unohtamisesta. Tutkijat siis tuntuvat ainoastaan tietävän mikä kollegan mielipiteissä on pielessä, ja varsinainen deflaation lopettaminen tuntuu vain haaveelta. Deflaatio saa maan yritykset pitämään vientiä entistä parempana vaihtoehtona, mikä laskisi Euroopan tapauksessa afrikkalaisten tuontituotteiden hintoja. Haluan korostaa, ettei Eurooppaa tulla päästämään deflaatioon millään keinoin. Näiden nimenomaisten keinojen pohtiminen voi kuitenkin olla hyväksi Saharan eteläpuolisen Afrikan strategisissa päätöksissä, olivat ne kuinka monimutkaisia tahansa.

4.2.2 Yhdysvaltojen finanssikriisi

Finanssikriisin vaikutukset olivat Chea'n (2012) tutkimuksen mukaan jokseenkin erilaisia kehitysmaille kuin kehittyneille. Kehittyneissä talouksissa shokki tuli lähinnä kotimaisen kysynnän hupetessa, kun taas Saharan eteläpuolisessa Afrikassa se lähinnä koetteli kansainvälisiä pääoman liikkeitä ja kauppaa, etenkin vientikysyntää. Finanssisektori ei Afrikassa kärsinyt systemaattisesta kriisistä Yhdysvaltojen ja Euroopan tapaan. Saharan eteläpuolinen Afrikka ei nimittäin ollut integroitunut subprime-velkoihin. Samaan aikaan Saharan eteläpuolella onnistuttiin poliittisissa ja markkina-uudistuksissa, jotka auttoivat vahvassa suoriutumisessa. Vaihtotaseet kuitenkin alkoivat kärsiä, ja finanssipoliittiset paineet alkoivat kasaantua muun muassa turismin vähentyessä.

Afrikka on kokenut maailman 122 viime taantumasta vain neljä kriisiä, joissa yhdistyy sekä luottokriisi että asuntojen hintojen ja pääomien romahdus. Vuosien 2008-09 finanssikriisin ollessa yksi näistä, tämä tarkoittaa hitaampaa toipumista. Se eroaa useimmista muista maanosassa koetuista kriiseistä myös sen saatua alkunsa kehittyneestä maailmasta, ja toisaalta

Afrikan raha- ja finanssipolitiikan paremman valmiuden takia. Näiden seurauksena kriisi ei tuntunut aluksi Afrikassa, lukuun ottamatta ohi menevää likviditeettipuserusta, jonka keskuspankit korjasivat aggressiivisilla väliintuloilla ympäri maailmaa. Kehittyvät maat joutuivat kuitenkin kriisin toisessa vaiheessa vientikysynnän ja hyödykehintojen putoamisen uhriksi, mikä johtui kokonaiskysynnän laskusta kehittyneissä maissa. Kehitysavun muodossa olevien rahavirtojen lasku uhkaa länsimaiden taantumaa ja kasvavan työttömyyden mukana. Alhaisen tulotason maat ovat siis altistuneet vaikeuksille lähinnä viennin jyrkän vähenemisen sekä rahavirtojen tyrehtymisen, muttei niinkään rahoituksellisten aspektien takia. Yksityisten nettorahavirtojen määrä putosi noin 9 %:sta kolmeen prosenttiin kahden kriisivuoden aikana. Kriisistä selviytyminen riippuu suuresti siitä, miten integroitunut maailmantalouteen maa on, ja miten hyvin se on hajauttanut vientitoimintansa. (Hernandes & Gamarra 2010)

Globaalin kriisin vaikutukset eteläiseen Afrikkaan ovat tähän mennessä olleet pienempiä, kuin kehittyneisiin maihin. Tämä siksi, että Afrikan valtiot ovat vähemmän kytköksissä maailman suurten talouksien kanssa, ja koska niiden markkinat eivät ole kovin aktiivisia johdannaisten markkinoilla. Toisen vaiheen vaikutukset alkavat tosin näkyä rahavirtojen tyrehtymisen seurauksena (IMF, 2009a). Tämä johtuu vähentyneestä kyvystä investoida, ja myös vähentyneestä sijoitusalttiudesta, eli vähäisistä varoista investoidaan pienempi prosenttiosuus. Kehitysmaiden bondit ja osakkeet menettivät houkuttelevuuttaan, ja länsimaissa sijoitettiin enemmän likvideihin ja turvallisiin sijoitusmuotoihin kuten valtionvelkakirjoihin. Monen velkakirjan liikkeelle laskemista lykättiin.

Sijoitusten määrät ovat kriisin vaikutuksesta vähentyneet Afrikassa suuresti. Itse asiassa IMF:n mukaan yhtäkään SSA-maan eurobondia, eli ulkomaan valuutassa olevaa bondia, ei tuotu markkinoille vuonna 2008, verrattuna 6,5 miljardin määrästä lukua vuodelta 2007 (IMF 2008b). Bondien yhteenlaskettu volyymi putosi vuosien välillä 32 % eteläisessä Afrikassa (Trade association for the emerging markets 2009). Crowding-out -efektin pelätään aiheuttavan lisää haittaa, sillä Yhdysvaltojen on rahoitettava budjettialijäämäänsä, jonka veikataan olevan 1 000 miljardia dollaria vuonna 2009 (World bank, 2009). Lukuisia projekteja, Kongon demokraattisen tasavallan kaivosyhtiöistä Malawin uraaniprojekteihin, on laitettu jäihin länsimaisten sijoittajien toimesta.

4.2.3 Euro-kriisi

Jotkut ekonomistit ovat heitelleet ilmaan maiden sijaan pankkien tukemista ja pelastamista euro-kriisistä selviytymiseen. Roy (2008) pitääkin kriisin kohtelevan Etelä-Afrikkaa lempeästi, sillä siellä pankkisektori melkeinpä hyötyi finanssikriisistä. Maassa on korkea inflaatio, luhistuva valuutta, suuri vaihtotase alijäämä ja niin edelleen, mutta silti maa porskuttaa hyvin. Onko tämä kuitenkin vain silmän lumetta, sopii kysyä. Yhdysvalloista lähtenyt kriisi ei ole päässyt imeytymään Etelä-Afrikkaan, sillä Hyväntoivonniemellä ei oltu subprime-lainojen kanssa missään tekemisessä. Vuotta 2008 edeltäneiden neljän vuoden vahvaan taloudelliseen suoriutumiseen ei tosin sielläkään uskota yllettävän.

Jotkut pitävät kuitenkin Afrikan kärsivän kriisistä pahiten. 10 % pudotus pankkien voitoissa vaikuttaa pahiten köyhissä maissa. Kaatuvien pankkien seuraukset olivat Saharan eteläpuolella köykäisempiä kuin länsimaissa, mutta epäsuorat vaikutukset ovat olleet Afrikallekin suurempia. Kun ottaa huomioon harppaukset, joita Afrikan taloudellisessa kehityksessä on vuosituhannen vaihteen jälkeen tehty, tällainen vientikysynnän ja suorien investointien määrän lasku olivat juuri, mitä Afrika ei olisi halunnut. (Ford 2010)

Tämä voisi olla toisin, jos ongelmapankit olisivat kehittyneiden talouksien luottolaitoksia. Pankkitoiminta laskee haitallisen valikoitumisen ja moraalikadon ongelmien takia niin rikkaissa kuin köyhissä maissa, mutta tärkeää on löytyykö niille pankkien ulkopuolista ratkaisijaa. Rikkaissa maissa rahoitus kanavoituu myös osakkeiden kautta. Kehitysmaissa pankit ovat rahoituksen suhteen vielä tärkeämmässä roolissa, sillä siellä yritysten arvopaperimarkkinat ja muut rahoitusmuodot kuten osakkeet eivät ole yhtä kehittyneitä. Eurooppalaiset ja pohjois-amerikkalaiset arvopaperit ovat täyden takaisinmaksun suhteen parempilaatuisia. Ja jos muu ei auta, voisi aikanaan olla mahdollista koplata huonoja velkoja keskenään. Tässä valossa Afrikan maiden kannattaisi mahdollisuuksiensa mukaan olla nostamassa maailmantaloutta, Eurooppaa tukien.

Kehittyneet maat eivät kuitenkaan ole aikaisemmin olleet kovin kiinnostuneita Afrikan itsensä auttamisessa. Africa research bulletin'in (2008) kirjoituksessa Continental developments korostetaan G20-maiden vain jahtaavan ratkaisuja omiin kriiseihinsä. Afrikan ulkomaankauppa pysyy pattitilanteessa, eikä maailmankaupan vapauttamiseen pyrkivä Dohan kierros ollut

edennyt seitsemään vuoteen. Afrikan lähtökohdista ei pidä olla katkera, mutta lisäetuja, kuten niiden oman kansainvälisen kauppansa kehittämistä, on mahdollista vaatia. Ainoastaan Etelä-Afrikalla on G20-maiden kokouksessa edustus, ja Afrikassa onkin haluttu lisätä sen maiden äänivaltaa. Julkaisussa pidetään Afrikan vahvaa läsnäoloa kansainvälisessä kaupassa suurena helpotuksena globaaleihin kriiseihin. Koska Eurooppa ja Pohjois-Amerikka kärsivät taantumasta, ei niiltä liikene avustuksia kehitysmaihin entiseen malliin. Afrikkalaiset ovat siis tärkeässä käännekohdassa.

Euroopalla on se etu, että päättäjät ovat hyvin heterogeenisiä, ja virheelliset arviot huomataan. Japanikaan ei kuitenkaan ollut mikään kehitysmää hintatason alkaessa alentua 1990-luvulla. Euro-alueella ei joka tapauksessa tulla päästämään deflaatioon, mikä olisi lisännyt eurooppalaisten tuotteiden tarjontaa ja vähentänyt hintaa ulkomaille, kuten Afrikkaan. Se olisi hyvin ”villi” etu kehitysmailla, sillä kriisit ja köyhyudet tulisi ratkaista paljon hallitummin keinoin.

6 CASE-ESIMERKKEJÄ AFRIKASTA

Siddiqi (2009) mainitsee IMF:n toimitusjohtaja Strauss-Kahn'n sanoneen, että tämän vuosisadan kansainvälinen rahoitus tarvitsee vakautta ja hyvät säännöstely-instituutiot selvittääkseen vapaiden pääoman liikkeen maailmassa. Siddiqi referoi IMF:n julkaisua myös kriisin jälkipyykin parhaista käytännöistä, kuten valtion välittämistä ja takaamista lainoista sekä menetysten ja yhteistyön tarpeen tunnustamisesta. Siddiqi korostaa myös Afrikan tarvetta ottaa oppia kehittyneiden maiden säännöstely- ja valvontavirheistä, sekä varmistaa talletusten päätyminen tuottaviin investointeihin.

Nimettömäksi jäävä African banker -kirjoittaja (2009) näkee etelä-afrikkalaisten pankkien FirstRandin ja Standard Bankin omaavan kilpailuetua länsimaisiin pankkeihin nähden. Näillä kahdella pankilla on enemmän likviditeettiä kuin finanssivalvojat vaativat, ja eurooppalaisten ja pohjois-amerikkalaisten pankkien uskotaan supistavan lainanantoaan finanssikriisin johdosta. Nigeriassa on vasta ollut omakin pankkikriisi, joka voi avata tietä ulkomaalaisille toimijoille sen

omien pankkien käyden läpi toipumisvaihetta. Myös Etelä-Afrikassa on vasta ollut taantuma, mutta sen neljä suurinta pankkia pysyivät voitolla, eivätkä sijoittaneet subprime-lainoihin. Goldman Sachs investointipankki pitää kuitenkin Nigeriaa yhtenä tulevaisuuden kasvutiikerinä, ja Etelä-Afrikan tilanne näyttää siis myös hyvältä. Etelä-Afrikka ei kuulu kehittyviin SSA-maihin, ja sen pankkeja pidetään luotettavampina kuin muun Saharan eteläpuolisen Afrikan. Sinänsä voi kuitenkin kysyä, mikseivät muut ottaisi siitä esimerkkiä, ja hyödyntäisi mahdollisen markkinaraon.

Tarkastelen seuraavaksi kolmea Afrikan maata ja niiden suoriutumistaan Yhdysvalloista lähteneessä finanssikriisissä (taulukko 2). Maat ovat erilaisia lähinnä suotuisten kaupankäyntireittien suhteen, sillä ne välittävät kriisejä voimakkaimmin. Kyseessä on samanlainen tilanne, kuin aiemmin käsitelty ensimmäisen maan tuonnin ja jäljempänä kriisiin joutuvan viennin liikkuminen samaan suuntaan. Myös rahoitusmarkkinoiden linkittyneisyys voidaan lukea kuuluvan näihin.

Taulukko 2. Tunnusluku-arvot Keniasta, Ghanasta ja Nigeriasta. Maailman pankki (2012)

Indikattorin nimi	Maa	2006	2007	2008	2009
BKT per capita (current US\$)	Kenia	616	727	794	775
BKT per capita (current US\$)	Ghana	920	1085	1226	1090
BKT per capita (current US\$)	Nigeria	1025	1129	1375	1091
Inflaatio (vuotuinen %)	Kenia	14	10	26	9
Inflaatio (vuotuinen %)	Ghana	11	11	17	19
Inflaatio (vuotuinen %)	Nigeria	8	5	12	12
Vaihtotase (current MUS\$)	Kenia	-510	-1032	-1983	-1688
Vaihtotase (current MUS\$)	Ghana	-1056	-2379	-3327	-1687
Vaihtotase (current MUS\$)	Nigeria	36518	27643	29111	13821

6.1 Kenia

Maailman pankin tietokanta tuottaa laajoja tilastoja SSA-maista, joita käsitellen seuraavaksi. Kauppakumppanitiedot puolestaan löytyvät Country monitor –julkaisuista . Afrikan maista Kenia sijaitsee ehkä länsimaista kauimpana, eli Afrikan sarven eteläpuolella. Se on siis suhteellisen vähän kytköksissä Euroopan ja Pohjois-Amerikan maiden kaupankäyntiin. Kenian

tärkeimmät kauppakumppanit ovat viennin osalta Kiina, Intia ja Yhdistyneet arabiemiraatit. Tuonti jakaantuu tasaisemmin useamman muun maan kesken, kuten Ugandan ja Tanzanian.

Finanssikriisivuosina 2007-08 Kenia pystyi kasvattamaan BKT per capitansa omiin ennätyksiinsä. Afrikan maille on tyypillistä korkea inflaatio ja sen poukkoileminen, ja näin asia on Keniassakin. Vuonna 2007 päästiin alle kymmeneen, mutta 2008 se nousi jopa 26 %:iin.

Kenia on kuitenkin Itä-Afrikan kehittynein maa, mitä tulee talouden infrastruktuuriin ja pankkisektoriin. Pankkitoiminta maassa kasvoi vuonna 2011 räjähdysmäisesti, mutta maa ei siltikään ole niin sanotusti ylipankitettu. Maassa nimittäin vain 10 %:lla väestöstä on pääsy pankkien palveluihin. Vaikka vuonna 2011 globaali ja lokaali turbulenssi oli kovaa, pankkisektori pysyi vankkana. Kenian pankit ovat myös keksineet ratkaisuja islamilaiseen sharia-lakiin, joka kieltää koron perinnän. Tämä tosin on haastavaa, ja keskeisessä asemassa koko muslimimaailmassa. (Kabukuru 2012)

Vuonna 2010 Kenian osasto Bank of Africasta julkaisi 86 %:n kasvun tuloksessa ennen veroja, mitä ei ole usein pankkialalla nähty. Toimitusjohtaja Ahadzi kuvaili syyksi uupumattoman kustannusten hallinnan, vaikka pankki myös laajensi reviiriään Keniassa. Myös hyvällä pankkivalvonnalla oli hänen mukaansa osuus suoriutumisessa. (Tuntematon, African banker 2011)

6.2 Ghana

Ghana on pieni talous, ja siten hyvin riippuvainen ulkomaankaupasta. Se myös sijaitsee otollisella paikalla Pohjois-Amerikan ja Euroopan kaupankäyntiä varten. Sen tärkeimmät vientimaat ovat Ranska, Hollanti ja Yhdysvallat, mutta tuonnista suurin osa tulee niin ikään Kiinasta. Ghanan BKT per capita on noin 60 % enemmän kuin Kenian, ja Kenian tapaan vaihtotase on rutkasti alijäämäinen. Ghanankin inflaatio on suurta, muttei yhtä vaihtelevaa. Finanssikriisi näyttää kuitenkin puraisseen Ghanaa pahemmin, sillä sen BKT-kuoppansa on juuri mentäessä vuodesta 2007 vuoteen 2008.

6.3 Nigeria

Nigeria sijaitsee melkein Ghanan naapurissa, ja sen luvut ovatkin lähempänä sitä kuin Keniaa. Yhdysvaltojen osuus Nigerian viennistä on suurin 29 %:lla ja tuonnista toiseksi suurin 9%:lla. Nigeriastakin viedään hyödykkeitä Euroopan maihin, ja myös sen tärkein tuontimaa on Kiina. Maassa on ylletty tasaiseen kasvuun koko aikakaudella 2004-09, eli se on onnistunut pysymään kriiseiltä hyvin suojassa. Nigeria on suuri öljyn ja kaasun tuottaja 10 %:n ympärillä pyörivällä inflaatiouvauhdilla. Maan suurin toimiala on siis sama, joka on Persianlahden maiden menestyksen takana, mutta se on mahdollisesti herkkä suhdanteille. Pohjois-Afrikan vallanvaihdokset ovat ehkä antaneet Nigerian öljyn- ja kaasuntuotannolle lisää potkua, sillä vuoden 2011 levottomuudet voivat asettaa alalle kysymysmerkkejä globaalissa perspektiivissä. Nigerian vaihtotase on tukevalla pohjalla.

7 EMPIRIA

Tutkin vain finanssikriisiä edeltänyttä vuotta 2006 ja seurannutta 2010, sillä kriisien aikainen vaihtelu ei ole relevanttia, enkä halua sen turbulenssia mukaan tuloksiin. Tutkimusaineistona on worldbank.org-sivuston datapankki, josta löytyy dataa 48 Saharan eteläpuolisesta maasta. Valikoima ei ole kuitenkaan kaiken kattava, sillä ”bank-non-performing-loans-to-total-gross-loans”-tunnuslukuarvoja ei löydy puolelta näistä maista (liite 1). Käytän tilastollisessa testissäni t-testiä, joka punnitsee kahden aineiston keskiarvojen eroavaisuutta. Käytän testauksessa suurta, kymmenen prosentin riskitasoa, sillä haen vain ylipäättänsä SSA-maiden hyötymiseen viittaavia merkkejä.

Mikäli koko kehittyvän maailman talous nousee kriisin päätyttyä voimakkaammin kuin keskimäärin aikaisemmin, on mahdollista, että tällaisissa kompuroinneissa on myös tarkoittamani hopeareunus. Se voi tosin johtua myös teknologian kehittymisestä ankeampien myyntivuosien aikana, jolloin yritykset saattavat viivästyttää huipputuotteiden lanseeraamista. Esimerkiksi PlayStation3:n hinta oli ensimmäiset kuukaudet huomattavasti korkeammalla kuin niiden jälkeen, eikä tällaista asiakaskuntaa houkutella taantumassa yhtä helposti. Lehdissä

odotetaan PS4:ää vuodeksi 2013. On kuitenkin epätodennäköistä, että firmat lykkäisivät aikataulujaan ja diskontattuja tuottojaan.

Maailman pankin tuottamassa tilastossa näkyy SSA-pankkien huonojen lainojen osuuden kaikista lainoista vähentyneen 2006-10. Tätä tunnuslukua testaan jokaisen saatavilla olevan maan tunnuslukuarvoista saaduilla keskiarvolla, sillä aggregaattilukuarvoa Saharan eteläpuolisesta Afrikasta ei ole saatavilla. Ero ei kuitenkaan ole merkitsevä 10 %:n riskisolla, P-arvon ollessa niinkin suuri kuin 0,8008 (taulukko 3, liite 2). Talouskasvu toisaalta on saatavilla koko Saharan eteläpuoliselta Afrikalta yhteensä, mutta se oli prosentti-yksikön huonompi jälkimmäisellä vuodella, joten sitä ei tarvitse erikseen edes testata.

Taulukko 3. Vuosien 2006 & 2010 ”bank-non-performing-loans-to-total-gross-loans”-tunnuslukuarvot vertailtuna (liite 2)

DF	t Value	Pr > t
12	-0.26	0.8008

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haitat tuntuvat voittavan hyödyt kehitysmaillekin. Saharan eteläpuolisen Afrikan lainaportfolion paraneminen ei ole tilastollisesti merkitsevä, ja alueen talouskasvu oli vuonna 2010 huonompaa kuin 2006. Maailman pankin tietokannasta saatu Yhdysvaltojen BKT-kasvuprosentti nimittäin oli 3 % sekä vuonna 2006 että 2010. Saharan eteläpuolinen Afrikka näyttäisi kokeneen kovemman iskun finanssikriisin seurauksena tällä indikaattorilla, mihin Ford (2010) viittasikin, sillä sen vastaava tunnusluku-arvo laski hieman samoja vuosia verraten.

Pankkisektorin hyötyminen saa kuitenkin paljon kannatusta aiheen kirjallisuudessa, ja absoluuttisena määränä käytetty tunnuslukuarvo SSA-pankeista parantuikin. Pankit voivat olla euro-kriisissäkin jopa tärkeämpiä kuin valtiot, ja täten voi Afrikan kehittyminen länsimaihin nähdä tulla pienellä viiveellä. Koko pankkisektorin käsitehän pelaa lainaamalla rahaa nyt tulevaisuuden suurempia rahavirtoja odotellen.

Mainitsemani kirjoittajat, jotka näkivät Afrikan pankkijärjestelmän hyötävän, kokivat siis lievän tappion, mutteivat lopullista. Perustelut heidän näkemystensä taustalla ovat oma voimansa, eivätkä siis välttämättä epätosia. Koska pohjois-amerikkalaiset ja eurooppalaiset pankit joutuvat vähentämään lainanantoaan, on luonnollista olettaa lainanottajien kysyvän rahaa myös muualta.

Tekstissäni esille tullut Afrikan syrjäytyminen ja sivustakatsojan rooli maailmankaupassa on luultavasti tosiasia myös rahoituksessa. Tämä kokonaisvaltainen ulkopuolelle jättäytyminen on varsin valitettavaa, sillä maailmantalouden kasvu on tällä hetkellä riippuvainen kehityksistä. Koska rikkaissa maissa investoinnit ovat jo suurelta osin tehty, suhteellisen alkukantaisten talouksien nosto lähemmäs samaa tasoa voisi olla erittäin tuottavaa.

Samaan aikaan, kun Itä-Aasiassa ymmärretään talouskasvun ja rahan päälle, afrikkalaisten kulttuuri voi olla vähemmän kiinnostunut mammonan ja taloudellisen kehityksen suuntaan. Jo presidentti Clinton yritti markkinoida Afrikkaa sijoituskohteena, mutta laihoi tuloksin. Nimetön *The banker* –kirjoittaja (2007) näkee yhdeksi Afrikan suuria haasteita riskin ja palkkioiden siistimisen kehittyneitä maita houkutteleviksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi läpinäkyvyyden lisäämistä ja sopimusoikeuden alan vahventamista. Holman (1998) syyttää juuri Afrikan johtajia, viitaten suuriin mahdollisuuksiin ja optimismiin maanosan potentiaalia koskevissa kirjoituksissa. Myös Malamud & Assane (2013) ovat huomanneet Saharan eteläpuolisen Afrikan konvergoituvan muun maailman kehitykseen hitaammin, jos ollenkaan. Ei ole järkevää väittää afrikkalaisen psyykeen olevan jotenkin muista erilainen, mutta jatkuva köyhyys ja konfliktit ovat ehkä muokanneet heitä olemaan ryhtymättä taivaisiin ulottaviin projekteihin, ja tyytymään vähään.

Myös Luiz (2006) kirjoittaa intellektuaalisista eroista Afrikan ja muun maailman välillä, viitaten juuri ”business-älyyn”. Hän pitää Afrikan johtajien ja sen itsensä olevan syyllisiä syrjäytymisessä. Hän myöntää kansainvälisen yhteisön olevan tärkeä, kun puhutaan yhden vertaisista kaupan

mahdollisuuksista, mutta suurin osa Afrikan olojen parantamisesta tulee sen omien kansalaisten toimesta.

Mobolaji (2010) viittaa samalla lailla pankkisektorin olevan Afrikassa vielä hyvin kehittymätöntä, ja hän raportoi viime vuosikymmenten kehityksen olevan fyysisen ja inhimillisen pääoman ansiota. Mobolaji raportoi myös hyvistä tuloksista inhimillisen pääoman ja rahoitussektorin yhdistämisestä, mikä voi viitata Saharan eteläpuolisen Afrikan todella olevan täysin alkutekijöissä, mitä rahoitussektoriin tulee. Tämä yhdistelmä nimittäin voi kuvata tilanteita, joissa haetaan lainaa ulkomailla käytävää koulutusta varten, mikä nostaa afrikkalaisten henkistä pääomaa sekä onnistuessaan parantaa pankkitoimintaa.

LÄHDELUETTELO

Akanbi, O. (2012) Does Governance Matters in Infrastructure: Evidence from Sub-Saharan Africa. *International Conference on Micro and Macro Economics Research (MME)*. Proceedings. P. 33-39

Anon. (2009) Firstrand sees opportunity in nigeria crisis. *African Banker*, 10 (Fourth Quarter 2009), 6

Anon. (2008) *Africa Research Bulletin: Economic, Financial and Technical Series*, vol. 45, issue 11, 23.12.2008

Anon. (2011) BoA Kenya makes record profits *African Banker* 16 (Second Quarter 2011): 12,14. [Viitattu 20.9.2012]

<http://search.proquest.com/docview/1021162700/13947FF79DF5DF2ADD0/2?accountid=27292>

Anon. (2007) Africa structured debate - financing Africa: sovereign bond markets in the spotlight - Africa is the new frontier for foreign investors but it must iron out risk and reward inefficiencies. *The banker*, P. 1

Arinaitwe, S. (2006) World trade policies and restricted market access by developed nations. a cause of marginalisation of sub-saharan africa economies in world trade. *The business review, Cambridge*, vol. 5, issue 1, P. 334-342

Atkeson A. & Kehoe P. 2004. Deflation and depression: is there and empirical link? <http://www.nber.org/papers/w10268.pdf>

Auerbach A. & Obstfeld M. (2004) Monetary and Fiscal Remedies for Deflation *The American Economic Review*, vol. 94, issue. 2, P. 71-75

Ayittey, G. (1999) How the multilateral institutions compounded Africa's economic crisis *Law and Policy in International Business*, vol. 30, issue 4 P. 585-600

Beckworth D. 2007. The postbellum deflation and its lessons for today. *Department of accounting, economics and finance, Andrews University*. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1062940807000022>

- Bennell, P. (1997) Privatization in Sub-Saharan Africa: Progress and Prospects during the 1990s. *World Development*, 25 (11). P. 1785-1803.
- Berman, N. & Martin, P. (2012) The vulnerability of sub-Saharan Africa to financial crises: the case of trade. *IMF economic review*, vol. 60, issue 3
- Bigsten, A. (2005) Can Japan Make a Comeback?; *The world economy*, vol. 28, issue 4. P. 595-606
- Bolser, M. (2003) Repurchase agreements and the DOW, *Le Metropole Café*, 4/23 2003
- Brambila-Macias, J., Massa, I. 2010. The global financial crisis and sub-Saharan Africa: The effects of slowing private capital inflows on growth. *African development review*. 22 Issue 3 (1 Sep. 2010) 366-377
- Calvo, G. (2002) Fear of floating. *Quarterly journal of economics*. May 2002. P. 379-408
- Chea, A. (2012) The Global Financial Meltdown of 2008, Sub-Saharan Africa, and the Way Forward for Sustainable Economic Growth and Development. *International Journal of Economics & Finance*, vol. 4 issue 1, 3
- Ford, N. (2010) Africa takes full brunt of crisis. *African business*. issue 360, P. 14-16, 18
- Goldenson, D., Holm-Olsen, F. (1997) South Africa. *Business Africa*, vol. 118, issue 1/2. P. 24
- Hanusch, M. (2012) African perspectives on China-Africa: modelling popular perceptions and their economic and political determinants. *Oxford Development Studies* Dec2012, Vol. 40 Issue 4, p492
- Hernandes, L. & Gamarra, B. (2010) Debt sustainability and the ongoing financial crisis: the case of IDA-only African countries. *African development review*. 419-439
- Holman, M. (1998) Whither Africa's renaissance?: There has been much optimistic talk about the continent. But, says Michael Holman, its leaders are letting it down. *Financial times* (Aug 15, 1998) P. 7

Horioka, C. (2006) The causes of Japan's 'lost decade': The role of household consumption; *Japan and the World Economy*, vol. 18, issue 4, P. 378–400

International Monetary Fund, 2008b, *World Economic Outlook* (WEO), October, Chapter 6

International Monetary Fund (2009a) "About the IMF"

(www.imf.org/external/about.htm)

Kabukuru, W. 2012. Kenya – regional powerhouse. *African banker*. 19 (First quarter 2012), 38. [Viitattu 20.9.2012]

<http://search.proquest.com/docview/1021065931/13947FF79DF5DF2ADD0/1?accountid=27292>

Krugman, P & Obstfeld M. (2009) *International economics – theory and policy*. 8. p. Boston, Pearson

Kumssa, A. & Mbeche, I. (2004), "The role of institutions in the development process of African countries", *International Journal of Social Economics*, Vol. 31 Iss: 9 pp. 840 - 854

Lamont J. (2001) Zimbabweans jump the border to South Africa: Fears are mounting that illegal migration is likely to worsen if Harare's economic crisis deepens. *Financial times*.

Luiz, J. (2006) The wealth of some and the poverty of Sub Saharan Africa. *International journal of social economics*. vol. 33, issue 9

Lysandrou, P. (2011) Global inequality, wealth concentration and the subprime crisis: a marxian commodity theory analysis. *Development and change*. vol. 42, issue 1. P. 183-208

Malamud, B. & Assane, D. (2013) Slow growth and slow convergence in sub-Saharan Africa. *Applied economics letters*, vol. 20 Issue 4, P. 377

Mishkin, F. & Eakins, S. (2012) *Financial markets and institutions*. 7. p. Harlow, Pearson

Mobolaji. H. (2010) Banking development, human capital and economic growth in Sub-Saharan Africa (SSA). *Journal of Economic Studies*. vol. 37, issue 5

Roy, S. (2008) Crisis? What crisis? South Africa beats against the headwinds. *Euromoney* (May 2008) P. 180-182.

Sachs, J. (2005) Is the elimination of hunger “utterly affordable” or merely “utopian over-reaching”. *Africa Research Bulletin: Economic, Financial and Technical Series*. Vol. 42, issue 1

Sachs, J. (2013) Government, geography, and growth. *Foreign Affairs* Sep/Oct2012, Vol. 91 Issue 5, p142-150

Siddiqi, M. 2009. Facing down the crisis, *African banker*, 7 (First quarter 2009), P. 16-20

Liite 1: SSA-maiden ”bank-non-performing-loans-to-total-gross-loans”-tunnuslukuarvot vuosilta 2006 ja 2010 järjestyksessä (piste ilmoittaa arvon puuttumisen)

Liite 2: SAS EG -t-testi ”bank-non-performing-loans-to-total-gross-loans”-tunnuslukuarvoista

Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Angola	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Burundi	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Congo, Dem. Rep.	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Rwanda	25	10.8
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Sao Tome and Principe	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Cameroon	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Central African Republic	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Chad	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Congo, Rep.	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Equatorial Guinea	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Gabon	10.7	9.9
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Kenya	.	6.3
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Tanzania	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Uganda	2.9	2.1
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Sudan	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	South Sudan	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Djibouti	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Eritrea	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Ethiopia	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Somalia	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Botswana	.	.

Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Comoros	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Lesotho	3	3.7
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Madagascar	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Malawi	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Mauritius	3	2.8
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Mozambique	3.1	1.9
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Namibia	2.6	2
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Seychelles	4.4	5.5
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Swaziland	7.7	8
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Zambia	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Zimbabwe	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Benin	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Mali	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Burkina Faso	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Cape Verde	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Cote d'Ivoire	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Gambia, The	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Ghana	7.9	17.6
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Guinea	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Guinea-Bissa	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Liberia	.	.

Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Mauritania	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Niger	.	.
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Nigeria	9.3	17.2
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Senegal	16.8	20.2
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Sierra Leone	26.9	15.6
Bank nonperforming loans to total gross loans (%)	Togo	.	.

t Test

The TTEST Procedure

Difference: 2010 - 2006

N	Mean	Std Dev	Std Err	Minimum	Maximum
13	-0.4615	6.4519	1.7894	-14.2000	9.7000

Mean	95% CL Mean	Std Dev	95% CL Std Dev
-0.4615	-4.3604 3.4373	6.4519	4.6266 10.6504

DF	t Value	Pr > t
12	-0.26	0.8008

Generated by the SAS System ('Local', W32_VSPRO) on November 13, 2012 at 01:06:51 PM